

Ütopya Koleksiyonu

Belçikalı sanatçı **Berghe**, kağıt üzerine suluboya tekniği ile oluşturduğu 'Ütopya Koleksiyonu' serisinde modernizm, ütopya, kapitalizm, sömürgecilik ve ekoloji gibi temalar üzerinden uygarlık ve barbarlığın kol-kola giden öyküsünde, mimarının rolüne dair sorular soruyor: En genel anlamıyla yaşamsal çevrenin oluşturulması eylemi olan mimarlık, sadece uzamda bir form inşa etmek midir? Bir yapı görünen imgesinin dışında bir mesaj ya da anlam içerir mi? Modern mimarının iyi tasarlanmış, yalın mekanlarının bir kılıf gibi örttüğü suç unsuru görmezden gelinbilir mi? Eskiden yüzlerle hatta binlerle ifade edilen yapı ömrünün, günümüzde neredeyse onlarla ifade edilmesi, post-Fordist üretim tarzı ile ilintili olabilir mi? Eğer öyleyse mimari sadece bir form yaratma etkinliği mi, yoksa daha çok bir sürece form verme etkinliği midir?

Performans sanatı kökenli Berghe, 2007 yılında başladığı **Ütopya Koleksiyonu** serisine, deneysel, disiplinli ve tutkulu bir biçimde devam etmektedir. Adeta bir performans gerçekleştirir gibi neredeyse her güne bir resim sığdıran sanatçının zihni daima meşguldür. Toplumsal çelişkiler sürekli kendini hatırlatan bir ağırlık gibi imgelemde mekik dokurken, **Berghe** onların üstünü örtmez, tam tersine inatla peşlerine düşerek deşifre eder. Arşivsel malzemeyle kurduğu farkındalık ilişkisi, izleyiciyi, geçmiş, şimdi ve gelecek arasında sıçrayan düşünce biçimiyle etkisi altına alır. Süratle yapılmış küçük resimlerinin karşısında kısa bir süre içerisinde, **Berghe**'nin tam da bize hissettirmek istediği etkiye kapılırız: gerçek ve şiddet yüklü ancak bir o kadar da çarpıcı...İkinci Dünya Savaşı bitiminde dünyaya gelen biri olarak, savaşın yarattığı yıkıma şahit olan **Berghe**'nin işlerinde, savaş öncesi ve sonrasının değişen paradigmasının izlerini okumak mümkündür.

Üniter bir tavır göstermeksizin, hızla yapılmış resimlerinde **Berghe**, adeta düşünceden düşünceye atlar gibidir. Kullandığı malzeme ve teknik de bu hızlı tavrı destekler niteliktedir. Sabırsızlıkla boyadığı suluboya resimlerini klasik anlayışın aksine serbest bir tavırla tamamlarken, zihni bir sonraki resme çoktan başlamıştır bile. Belki de bu yüzden nihai bir forma direnen her bir resim, büyük bir resmin parçası gibidir. Bir araya geldiklerinde anlamları çoğalan ve güçlenen fotoğraf serileri gibi Berghe'nin Ütopya Koleksiyonu da birbirine ihtiyaç duyan ve birbirini büyüten küçük resimlerden oluşur. Tek, üniter ve büyük bir resmin değil, yüzlerce resmin ve çoğulcu bir anlamın peşinden koşan sanatçı, konunun ucunu açık bırakarak her zaman gelişmeye müsait kılar. Söz konusu yapı çizgi film ve çizgi roman türü bir anlatımcılığın biçimselliği ile ilişki kurmaktadır. **Hanna Barbera Prodüksiyon**'un 1946 yılında tasarladığı çizgi film *Taşdevri*'nden esinlenerek oluşturduğu '**Taşdevri Modernizmi**' serisinde bu ilişki açıkça okunur; sanatçı, sitüasyonistleri anımsatır bir şekilde mimarlık ve oyun temalarını birleştirir. Modernizmin rasyonel ve formel yaklaşımına karşı çizgi romandan gelen oyunsu anlatım biçimini ortaya koyan **Berghe**, tüm politik ve radikal tavrının yanı sıra son derece çocuksu ve esprili olan karakterini gizleyemez.

Yüzyıl başında ütöpik hayallerle yola koyulan modern mimarlığın günümüzdeki mirasını sorgulayan **Berghe** aslında bir taraftan kendi kişisel ütopyasını oluşturmaktadır. Zira sanattaki tezahürü çok katmanlı olan ütöpik düşünce biçimi, öncelikle mevcut olan şartların sorgulanmasıyla başlar ve **Berghe**'nin yaptığı tam da budur. Sanat yapının ütöpik karakteri ve daha iyi bir dünya yaratma çabasıyla ilişkisi hesap edildiğinde **Berghe**'nin işlerinin ütöpik karakteri anlaşılır. **Taşdevri Modernizmi Serisi**'nde 1950'lerin modern tasarımcısı '**Alexandre Noll**' imzalı mobilyalarla imge düzeyinde ilişki kurarak, modern mimarının moral değerlerle yeniden inşası için yeni bir yol önerir. Bugün kullandığımız teknolojinin, günümüzün bilgisiyle kullanılır hale getirilebilecek ucuz teknolojiye oranla hayli geri, hantal ve masraflı olduğunu düşünecek olursak **Berghe** bu durumla alay edercesine, lavabodaki çeşme yerine fil hortumu, çöp tenekesi yerine pelikan kullanan '*Taşdevri*' basitliğine ve sadeliğine döner. Depremler karşısında çaresizce üst üste yıkılan betonarme binaların hantallığı yerine *Peribacaları*'nın doğal oluşumunu hatırlatır.

Adolf Loos'a göre bazı tasarımcılar içmekanları içinde insanlar iyi yaşasın diye değil, fotoğraflarda iyi görünsün diye yaparlar. **Le Corbusier**'nin dijital müdahale tekniklerinin gelişmediği erken dönemlerde bile, daha iyi görünsün diye fotoğraflara müdahale ettiği, örneğin doğal bir eğim ya da ağaç gibi unsurları bina fotoğraflarından temizlediği bilinir. **Beatriz Colomina**'ya göre bu fotoğraflardaki mesafe ya da derinlik, gerçek dünyada bir nesneyi diğerinden ayırarak, mekanı temsil etme meselesi olmaktan çıkar; bunun yerine mesafe, nesnenin kendisi ile görünüşü arasındaki kopukluğun temsiline dönüştürülür. **Berghe**'nin arşiv fotoğrafları üzerinden çalıştığını düşünecek olursak, suluboya işlerinde 'reklam fotoğrafları' gibi görünen mimari imajlara müdahale ederek onları kavramsallaştırdığını söyleyebiliriz. Dönemin reklam fotoğrafları ve afişlerindeki gibi **Berghe**'nin işlerinde de araba ve ev çoğunlukla birlikte resmedilir. İnsan figürüne yer vermediği resimlerinde, boş duran koltuk, sandalye ya da yatak bu mekanlarla ilişki kurabilecek insan tipini tasvir ediyor gibidir. **Robert Musil**'in modernizm

sürecindeki bir toplumun ve bireyin tüm çelişkilerini anlatmaya çalıştığı 'Nitelsiz Adam' adlı romanındaki **Ulrich** karakteri, sanat dergilerindeki 'bana evini anlat sana kim olduğumu söyleyeyim' sloganından şikayetçidir. **Adolf Loos**'un, evin, içinde yaşayanlarla büyüdüğüne olan inancına karşılık karşısı **Josef Hoffmann**'a göre birey, kendi evine izlerini bırakamaz, çünkü ev onun karakterinin özel olarak kendisine ait olmayan kısmıyla uyumludur: yani toplumsal uzlaşısı formuyla.

Berghe, resimlerinde özdeşleşmeden kaçınır, temsil etmek istediği nesneyi sıradan ve en basit varoluşuna indirger. Kullandığı nesnelere bir dili oluşturan kelimelere benzetirsek, sanatçı burada dilin gramerini bozmaktadır; nesnelere ardındaki gizli anlamları kurcalar ve sembollerin manifestosunu **Michel Foucault**vari bir tavırla tersyüz eder. Dönemin meşhur tasarımcılarına ait mobilyalarla pürist bir anlayışla döşenmiş mekanlarda, küvet, döşeme ya da koltuk kanla kirlenmiştir. **Berghe**'nin işleri kavramsal olarak bizi sıklıkla **Walter Benjamin**'in uygarlık ve barbarlık ile ilgili tezine götürür. **Berghe**, burjuvazinin koltuğunda rahatça oturabilmesi, ayrıcalıklarının ve güvenliğini sürdürebilmesi için toplumun alt tabakaları üzerinde kurduğu baskı ve sömürüyü hatırlatmak istercesine kan metaforunu kullanır. Modernizmin çoğunlukla *mekansızlık* terimi ile açıklandığı gibi **Berghe** de boyayı su ile incelterek, sanki mekanı yok edercesine buharlaştırır. Sanatçının modern mimariyi kendi diliyle köşeye sıkıştırırcasına kullandığı teknik, akışkan, şeffaf, hızlı, dinamik, esnek ve çok parçalıdır.

Walter Benjamin'e göre mimari optik olmaktan ziyade dokunsaldır ve *alışkanlıklar* ve *alışmayla* ilişkilidir. Meskeni anne rahminin bir uzantısı olarak korunma ve koruyucu bir *kılıf* aramayla ilişkilendiren **Benjamin**, 19. yüzyılın, meskeni bir kutu olarak düşündüğünü ve bireyi tüm eşyaları ile birlikte bu kutunun içine tıktığını söyler. **Berghe**'nin resimlerinde bu kutu-mekan ve eşyalara isyan eden öznenin haykırışını görürüz. Resme dahil ettiği duvar yazısı ile yetkinleşmiş olduğu suluboya tekniğinin içine, yapısal köken olarak farklı duran, sokak kültürüne ait işaretler girdiği ve yapıtını melezleştirdiği gözlenir. Yazı resmin tamamlayıcısıdır adeta; anlatmakta kelimelerin yetersiz kalışı gibi, resim eyleminde de figür yazıya ihtiyaç duymaktadır. Hızlı tekniği ve yazıyı kullanışı politik ve müdahaleci kimliğinin uzantısıdır.

Berghe, 'Hayalet Şehir' serisinde, 2100 yılında sular altında kalma tehlikesi gösteren Venedik'ten, Çernobil faciasından hemen bir gün sonra hiçbir şey olmamış gibi açılan Ukrayna'daki Pripyat Eğlence Parkı'na; bir milyon kişi için inşa edilen ancak günümüzde sadece birkaç bin kişinin yaşadığı Çin'in Kangbashi şehrinden, Türkiye'nin her yerinde inşa edilen tartışmalı TOKİ evlerine kadar geniş ve yatay bir çerçeveden büyük resme ulaşıyor. Hint Okyanusu'nda fırtınaya yakalanan İtal Florida'yı konu alan işinde, deprem görüntülerini andıran şekilde birbirinin üstüne devrilen konteynırlar, yakın zamanda birbirine yük olan Avrupa Birliği ülkelerini anımsatır. Amerikan otomotiv endüstrisinin başkenti olan Detroit'in, nüfusunun yarısından fazlasını yitirmesi sonucu terk edilen evlerin önünde, yere düşen Antik Yunan'dan devralınma üçgen alınlık, batı merkezci uygarlığın çöküşünün resmidir. 90'ların en lüks otellerinden olan Detroit'teki *Lee Plaza Hotel* ya da 1934'te Berlin'de inşa edilen büyük Olimpiyat Kompleksi'nin terk edilmiş görüntüsü, iflas etmenin eşliğinde olan ekonomik sistemin mimari simgeleridir.

Berghe'nin 'Ins Leere Gesprochen' adlı işi, 1887 yılında Brezilya'da bulunan bir arkeolojik buluntu olan 'yemek pişirme kabı'nı konu ediniyor. Kap bir insan bedeni şeklindedir ancak içi boştur. Modern mimarının erken dönemlerinin önemli mimar ve düşünce adamlarından biri olan **Adolf Loos** 'Ins Leere Gesprochen' (spoken into the void) adlı ünlü makalesinde zengin bir adamın, 'kendisine mükemmel bir ev tasarlamasını' istediği mimarla konuşmasına yer verir. Ev bittiğinde adam her şeye sahiptir ancak isteyecek başka bir şeyi kalmamıştır, daha fazla yaşamak istemez. Günümüzde yüz milyonlarca kişinin açlık sınırının altında yaşadığı ve global ekonominin bu durum karşısındaki kayıtsızlığı düşünüldüğünde **Berghe**'nin resmettiği boş yemek kabı bir kez daha anlam kazanır. İnsanoğlunun öncelikle karnını doyurmaya ve başını sokacağı bir 'ev'e ihtiyacı vardır ancak sistem gösteri ve tüketim mekanları üretmeye devam etmektedir. **Berghe** 'Occupy ...' adlı performansında, daha sonra sinema filmi olarak da çekilen **Alan Moore** imzalı çizgi film 'V for Vendetta'daki V'nin maskesini giyerek, **Karl Marx**'ın 'Komünist Manifestosu'ndan bölümler okumaya başlar ve galeri MARS'ın 's' sinin yerine 'x' koyarak galeri zeminine "yeniden dikkatle bakmak" anlamına gelen 're-regardism' yazısını ekler. **Marx**'ı yeniden okumanın zamanı çoktan gelmiştir.

Mimarlık Araştırmaları Sergileri ile **Luk Berghe**'yi bir araya getiren şey mimarlığa ve sanata bir iletişim aracı olarak yaklaşma arzusu ve yaşamda yeni bir anlam ve bütünlüğe duyulan istektir.

Pınar Öğrenci

MİMARLIK ARAŞTIRMALARI STÜDYOSU / ARCHITECTURAL RESEARCH STUDIO

Bostan Sok.No:10 Beyođlu/ İstanbul Tel & Fax : 0212 2454850
pinarogrenci@yahoo.com